

Dido a Aeneas

Opera o prologu a třech dějstvích

Hudba
Henry Purcell

Libreto
Nahum Tate

Překlad
Pavel Drábek

Překlad libreta pro Národní divadlo moravskoslezské podle
původního tisku: *Opera uvedená v internátní škole p. Josiah Priesta
v Chelsea. Londýn 1689.*

Osoby

Dido (též Elissa), kartaginská královna	soprán/mezzosoprán
Belinda, její sestra	soprán
Druhá žena	soprán
Čarodějka	bas/mezzosoprán
První čarodějka	soprán
Druhá čarodějka	soprán
Duch	mezzosoprán
Aeneas, trojské kníže	tenor
Námořník	soprán/tenor

Sbor dvořanů, čarodějnic, fúrií, námořníků

*Světlejším tiskem uvádíme pasáže, které jsou součástí původního
libreta, ale nejsou zahrnuty v partituru rekonstruované Purcellovy
opery.*

*Tento text byl realizován za finanční podpory projektu Grantové
agentury ČR GA19-07494S Anglická divadelní kultura 1660–1737*

AN OPERA

Perform'd at

Mr. JOSIAS PRIEST'S Boarding-School at
CHELSEY.

By Young Gentlewomen.

The Words Made by Mr. NAT. TATE.
The Musick Composed by Mr. Henry Purcell.

The PROLOGUE.

*Phæbus Rises in the Chariot,
Over the Sea, The Nereids out of the Sea.*

Phæbus, FROM *Aurora's* Spicy Bed,
Phæbus rears his Sacred Head.
His Couriers Advancing,
Curvetting and Prancing.

1. *Nereid,* *Phæbus* strives in vain to Tame 'em,
With *Ambrosia* Fed too high.

2. *Nereid,* *Phæbus* ought not now to blame 'em,
Wild and eager to Survey
The fairest Pageant of the Sea.

Phæbus, *Tritons* and *Nereids* come pay your Devotion
Cho. To the New rising Star of the Ocean.
Venus Descends in her Chariot,
The *Tritons* out of the Sea.
The *Tritons* Dance.

Nereid. Look down ye Orbs and See
A New Divinity.

Phæ. Whose Lustre does Out-Shine
Your fainter Beams, and half Eclipses mine,
Give *Phæbus* leave to Prophecy.
Phæbus all Events can see.
Ten Thousand Thousand Harmes,
From such prevailing Charmes,
To Gods and Men must instantly Enflue.

Cho. And if the Deity's above,
Are Victims of the powers of Love,
What must wretched Mortals do.

Venus) Fear not *Phæbus*, fear not me,
A harmless Deity.

A

První strana libreta opery *Dido a Aeneas* z roku 1689

PROLOG

Bůh Slunce Febus vychází na svém voze nad moře.

Z moře vystupují vily Nereidy.

Febus

Z Jitřenčina vonného hávu
Febus zvedá svou svatou hlavu.
Jeho oří zdáří
tryskem vpřed se valí.

První Nereida

Nadarmo je Febus krotí,
když spásli ambrózii, manu...

Druhá Nereida

Febus neměl by být proti,
sám zvědavý na podívanou,
tu nejkrásnější v oceánu.

Febus

Sem, Tritoni, Nereidy! Necht' se kořít

Sbor

Sláva nové vycházející hvězdě moří!

(Sestoupí Venuše ve svém voze. Z moře vystupují Tritoni.)

(Tanec Tritonů.)

Nereida

Shlédněte, hvězdy, z výšiny
na novou bohyni.

Febus

Její záře zastíní
váš svit. I mne zpoza zatemní.
Slyšte, co teď Febus věští.

Febus, co zná věci příští,
Na tisíce zel
z přemocných kouzel
se na bohy i lidstvo brzy snese.

Sbor

A pokud bozi v nebeském ráji
moci lásky podléhají,
kam smrtelné lidstvo poděje se?

Venuše

Neboj se, Febe, neboj se mne,
mne, bohyně neškodné.
Tohle je stráž mne hlídající.
Co zmůžou ti slepí lučištníci?

Febus

Slepí jsou, leč srdce zasáhnou.

Venuše

Věčnou pravdu vyslovil jsi.
Zasáhnou srdce ranou líbeznou.

Febus

Nebesa i podnebesí
nejvyšší královně krásy
úctu vzdají
a podléhají
její moci nezdočné.

Sbor

Venuši i Febu poctu vzdáváme,
ona panuje v noci, on zas za bílého dne.

(Tanec Nereid.)

(Odejdu.)

SCÉNA

Háj

Jaro vstoupí se svými nymfami.

Venuše

Pohledte, jaro plné krás...

Sbor

...Venuši vítá z pobřeží.

Venuše

Čeká vás radostný čas –
čas, který nevrátí se již.

(Odejdou Febus a Venuše.)

(Něžná hudba.)

Jaro

V podobě mladé, v jasu
stvoření jsme v světě.
Příroda nám dala krásu,
vy nás rozněžněte.
Kdo se nedvoří,
ten zaslouží, ať v lásce pohoří.

(Jaro a nymfy tancují.)

Pastýřky

Sem, pastýři, rychle sem,
ať tento výjimečný den,
jak jste slíbili, je oslaven.
Vzhůru, páni,
a bez váhání
se předvedte, anebo táhněte.

(Pastýři a pastýřky tancují.)

Sbor

Milujme se veselí
a užijeme čas,
kterým mocnosti nás
a hvězdy podělí.
A připravme se na odměny,
co muka lásky v med změní.

(Nymfy tancují.)

(Vstoupí vesničtí pastýři a pastýřky.)

On

Pověz mi, milá Dolly, –
zanech své trudné boly –
proč po údolí
hoší a víly
dnes ráno se veselili?

Ona

Při Zefyrově vání,
Venušinych požehnáních!
Svit slunce hoří
a kněžně se dvoří,
až znavila Vesnu nadbíháním.

On

Svit slunce chýše zlatí.

Ona

Vesna nás kvítím šatí
a révu rodí.

On

Svit víno plodí.
S ním můžem hodovatí.

Ona

Ona nám stáda sytí.

On

On vychovává je ku krytí.

Ona

Ona nám krásí lány.

On

On sýpky zrním plní,
ať máme co mlít a třídít.

Sbor

Leč bujará Cecilka nadbíhá mu,
on od rána popíjí, co nalévá mu.
Radši ho zabavme, dokud je stavu.
Ten, když se opije, má horkou hlavu.

(Vesnické dívky tancují.)

(Odejdou.)

PRVNÍ DĚJSTVÍ

1. SCÉNA

Palác

Vstoupí Dido s Belindou a průvodem.

BELINDA

Z čela ten chmurný mrak odežeň.
Osud je přáním tvým nakloněn.
Říše vzkvétá,
všechno plesá
šťěstím, tak rozvesel se jen.
Z čela ten chmurný mrak odežeň.

SBOR

Zažeň smutek, zažeň strast.
Žal nepatří na slavnost.

DIDO

Ach! Belindo, sužuje mne
utrpení nevýslovné.
Klid nenajdu, když nesvěřím
se ti se zhoubným žalem svým,
a ten neuhodneš.

BELINDA

Když se tají, žal jen vzrůstá.

DIDO

Ten můj tajný musí zůstat.

BELINDA

Pak promluví: Tvůj trojský host
zachvátí tvou pozornost.

DRUHÁ ŽENA

Osud nám nejvíc požehná,
když Kartágu mír a Troji život dá.

SBOR

Když vládci se v lásce sjednotí,
nad osudem i soky zvítězí.

DIDO

Odkud jen ctnost tu všechnu vzal?
O bouřích, bitvách mi povídal.
V něm odvaha a božská krása se spojí.
Mírný je v míru, a přitom prudký v boji.

BELINDA

Líčení kruté i dojemné.
Když obměkčí kámen, proč by i tebe ne?

DRUHÁ ŽENA

Čí kruté srdce nedojme
to utrpení ukrutné?

DIDO

To moje, strachy sužované,
lituje pronásledované.
Nás ubohé žalem zaskočíš
a má hrud tak žárem obav plane.
Mám strach, že lituji ho přespříliš.

BELINDA, DRUHÁ ŽENA, SBOR

Neměj strach z toho, co nastane.
Vždyť hrdina tě také miluje.
Něžný je a usměvavý,
starosti světa vyhání z hlavy.
Kupide, pouť, co půjdeš s námi,
pokryj rajskými květinami.

(Sbor tančí: tanec basque.)

(Vstoupí Aeneas s průvodem.)

BELINDA

Hle, vzácný host tvůj kráčí k nám.
Jak nějaký bůh vypadá.

AENEAS

Kdy obšťastníš mě, královno,
obdivem a láskou svou?

DIDO

Zapovězená je touha tvá.

AENEAS

Jsi Aeneova jediná.
Že Dido se směje, až uvidím,
porvu se s osudem svým.

SBOR

Když Kupid vystřelí svůj šíp,
láska je vojáka mocnější:
nezhojí ránu, jen bolest zkonejší.

AENEAS

Když pro mě ne, pak pro svou říš
snad nad milencem se obměkčíš.
Nenech v beznadějném ohni
hrdinu padnout a Troju znovu ožít.

BELINDA

Vytrvej, láska, její zrak
říká, co jazyk popírá.

(Tanec: kytarová ciaccona.)

SBOR

Do kopců i údolí,
do skal k velkým kamenům,
do libozvučných hájů,
ke stinným pramenům.
Ukaž se, vítězná láska
a krásno, zjev se nám.
Plesejte, Kupidové, den patří vám.

(Vítězný tanec.)

(Na konci tance hrom a blesk.)

DRUHÉ DĚJSTVÍ

1. SCÉNA

Jeskyně

Vstoupí Čarodějka.

ČARODĚJKA

Sestry mé, co sejete strach
zbloudilým poutníkům v nočních tmách!
Co jako krkavci na okenicích
tlučete na postrach zmírajících!
K sobě vás volám!
Ke mně! Spěch!
Ať s vámi zhubím
Kartágo v plamenech!
K sobě vás volám!

(Vstoupí čarodějky.)

PRVNÍ ČARODĚJKA

Co žádáš, temná paní?

SBOR

Škodíme rády, zlo je nám povoláním.

ČARODĚJKA

Královnu Kartága nenávidím
tak jako všechny šťastné lidi.
Proto ji zničme, než nastane noc.
Zničme jí lásku, jméno i moc.

SBOR

Ho, ho, ho, ho, ho, ho!

PRVNÍ a DRUHÁ ČARODĚJKA

Než slunce zajde, ji zahubíme.
Pověz nám, jak to učiníme.

ČARODĚJKA

Trojský princ je předurčen,
jak víte, hledat italskou zem.
S královnou na lov se vydali.

PRVNÍ ČARODĚJKA

Poslyšte zvuk jejich halali.

ČARODĚJKA

Až skončí, tak můj věrný rarách
v podobě Merkura přijde je kárat,
že Joviš zlobí se, že mešká,
a káže mu s celým loďstvem
odplout ještě dneska.

SBOR

Ho, ho, ho, ho, ho, ho!

PRVNÍ a DRUHÁ ČARODĚJKA

Než se do toho dáme,
tak bouří přivoláme,
ať zmaříme radost z honu
a zaženem je domů.

SBOR

(v podobě ozvěny)

Pojďme to kouzlo stvořit
do hlubin jeskyně,
na denní světlo
je příliš děsivé.

(Fúrie tančí tanec ozvěny.)

(Hromy a blesky, strašidelná hudba. Fúrie se v jeskyni propadnou do země, ostatní se vznesou do nebe.)

2. SCÉNA

Háj

Vstoupí Aeneas, Dido a Belinda se svými průvody.

BELINDA a SBOR

Překrásné okolí!
Zde v horách a údolích
je hojnost zvěře nebývalá.
I Diana na lov by sem zavítala.

(Kytary hrají tanec.)

DRUHÁ ŽENA

Často ta místa navštěvuje,
často se v místní tůni myje.
To tady Akteon skončil.
To jeho vlastní chrti
uštvali ho k smrti,
když našel tůň, kde koupe se ona.

(Tanec k obveselení Aenea předvedou Didoniny ženy.)

AENEAS

Pohledte na špici mého bodce!
To byla hlava zrůdy.
Ten krvavý tesák rudý
sápal Venušiny lovce.

DIDO

Nebe se mračí. Slyš! Jak hromy
otřásají mocnými stromy.

BELINDA a SBOR

Rychle zpět! V krajině otevřené
nikde se před bouří neskryjeme.

(Odejdou všichni kromě Aenea.

Čarodějky Duch sestoupí k Aeneovi v podobě Merkura.)

DUCH

Stůj, kníže. Jovišův příkaz slyš!
Dnes odjedeš do slunce západu.

AENEAS

Hned dnes?

DUCH

Hned dnes z této země musíš pryč.
Hněvivý bůh ten nezná odkladu.
Joviš ti káže: nemař čas
milkováním, ty drahocenné
hodiny bohy ti přidělené.
V hesperskou vypluj vlast
a Troju zbuduj zas.

AENEAS

Jovišův příkaz uposlechnu
a ještě tento den kotvu zvednu.
Jakými slovy však, jakou řečí
dotčenou královnu ukonejším?
Jen co mi vyznala svůj cit,
to objetí musím opustit.
Proč dal jí osud tak kruté fatum:
Jednu noc lásku, hned druhou ztrátu?
Za tohle, bozi, viním vás!
Poslechnu. Zemřít však by bylo snáz.

(Čarodějka a její zaklínačky.)

SBOR

Uspěla kletba zlá,
tak tancujeme zvesela!
Kartagské nymfy na naši žádost
tancem nám dají radost.
Tancem, co ohromí nebeské kraje,
až rozřesou se zdejší háje.

(Tanec hájů.)

TŘETÍ DĚJSTVÍ

1. SCÉNA

Lodě

Vstoupí námořníci.

NÁMOŘNÍK a SBOR

Vzhůru již, námořníci, kotvy zvedají se.
Čas a proud nečeká na opozdilce.
Na rozlučku ztište své nymfy milostnice
sliby falešnými,
i když už se s nimi
opravdu nechcete setkat více.

(Tanec námořníků.)

(Vstoupí Čarodějka a její zaklínačky.)

ČARODĚJKA

Hle, jak prapory, vlajky vlají!
Odráží – plachty se nadýmají.

PRVNÍ ČARODĚJKA

Febova falešná zář vadne
a zlatí vlny prachproradné.

PRVNÍ a DRUHÁ ČARODĚJKA

Léčce se daří,
co královnou zmaří,
ho, ho, ho.
S Elisou konec,
ho, ho, ho!

ČARODĚJKA

Teď je v plánu
zahubit milence v bouřlivém oceánu.
Radostí ze škod jiných a ze zhouby tyjeme.
Dnes Elisa zhyne dýkou, zítra Kartágo plamenem.

SBOR

Záhuba naše radost,
radost zas trápení.
Dnes zemře Elisa v krvi,
Kartágo zítra v plameni.
Ho, ho, ho, ho, ho, ho, ho!

(Tanec čarodějnic.)

(Bludička svede námořníky/Španěly z cesty mezi zaklínačky.)

2. SCÉNA

Palác

Vstoupí Dido a Belinda s ženským průvodem.

DIDO

K ničemu vaše rada mě byla.
Zemi a nebi budu spílat.
Proč ale k zemi a nebi volám,
když země s nebem mě zahubila?
K osudu – jinam nemám kam –
já ubohá se utíkám.

(Vstoupí Aeneas.)

BELINDA

Pohledte, madam, kníže sem kráčí
a smutek se mu v tváři mračí.
Přesvědčit chce vás citem svým.

AENEAS

Co Aeneas si počne s tím?
Jak příkaz bohů mám vám říct,
královno – že musíme se rozloučit?

DIDO

Tak na proradných březích Nilu
tečou slzy krokodýlů.

Tak pokrytci, co vraždy kují,
nebe a bohy z toho obviňují.

AENEAS

Pro dobro svaté!

DIDO

Pro dobro svaté nemluvte.
Svaté dobro vy zradil jste.
Jedte si do říše zaslíbené –
mne, Dido – zemřít zanechte mě.

AENEAS

Vzepřu se Joviše příkazu!
Odvrhnu bohy pro lásku!

DIDO

Ne, bezbožníku, pokračuj!
Jako ty přijmu úděl svůj.
Lítost nemůže navrátit
Didoně ublížený cit.
Vždyť stačí – a vše, co řeknete, je zbytné –
že kdysi zamýšlel jste opustit mne.

AENEAS

Ať Joviš si běsní, zůstanu též.

DIDO

Běž!

Smrt mě vem, jestli zůstaneš!

(Aeneas odejde.)

Že smrt? Ach ne, ta vezme mne.

Čeká mě smrt, když odejde!

SBOR

Vznešené duše se v šachu mají,
před vlastním lékem utíkají.

DIDO

Belindo, ruku – jímá mne temno –
v náruči spočinout si
chtěla bych, smrt je tu však se mnou.
Pojď, smrti, vítaný ty hosti.
Odhoď ty křivdy, až uloží mě v zem.
Bud' v míru, bez starostí.
Vzpomínej na mě. Můj úděl zapomeň.

(Kupidové se zjeví v oblacích nad její hrobkou.)

SBOR

Slétněte, Kupidi, na zemi
a hrob jí pokryjte růžemi.
Vlídňě a něžně jak naše paní
držte tu stráž až do skonání.

(Kupidové tancují.)

KONEC OPERY